

MÍSTO PŘEDMLUVY

Jak vstoupit do Paříže? Vjet Svatojakubskou branou, jak to řadu let před námi učinil jistý pan d'Artagnan, už bohužel nelze, to si řekněme hned na začátku. Nejen že Svatojakubská brána už dávno neexistuje, ale Paříž se od té doby nepřestala rozpínat, takže místo, kde kdysi město končilo a kde ještě v sedmnáctém století stávaly hradby a městské brány, se už dávno ztratilo v městské zástavbě. Současná Paříž se podobá Otesánkovi, který spolýká všechno, co se mu ocitne v dosahu. V jeho nenasytném objetí mizí někdejší předměstí i okolní samostatná městečka i vesnice. Charenton, Bercy, Issy, Neuilly, Pantin, Aubervilliers, to všechno se dnes stává součástí jediného obrovského kotle, v němž se vaří ingredience jedenadvacátého století. Kdepak na nás se středověkými branami a opevněním! Dnes město svírá okružní bulvár *péripherique*, po němž se žene auto za autem. A pokud vám některé ukazatele budou připomínat někdejší vstupní brány - najdeme tu Porte d'Orléans, Porte d'Italie i Porte Dauphine - je to, jak říká básník, „jen lež a sebeklam“.

Tak tedy zkusme auto. Na obálce průvodce po okolí Paříže pro automobilisty, motocyklisty a cyklisty z roku 1926 vidíme dámu sedící za volantem otevřeného kabrioletu. Na hlavě má apartní klobouček a kolem krku dlouhý šál. Na vedlejším sedadle sedí dítě a studuje mapu. Text je prostý: „I dítě může navigovat svou matku. Tak jsou mapy Taride přehledné, jasné a přesné.“ Itinerář zachycuje „nejkrásnější nedělní výlety v okolí Paříže“. Jenomže dnes už nic takového jako „pohoda z jízdy“ neexistuje. Okolí Paříže se proměnilo v labyrint nadjezdů, průjezdů a podjezdů, dálničních obchvatů a ucpaných silnic, po nichž se směrem k centru hlavního města sune nekonečný had nejrůznějších dvou a čtyřkolových dopravních prostředků. Chudák automobilista aby byl jasnovidce a vyznal se v komplikovaném systému jednosměrných ulic. A o parkování nemluvě...

Zkusme tedy vlak. Na počátku dvacátého století začal jezdit z Prahy do Paříže rychlík, který dlouhá léta vyjížděl z Wilsonova nádraží v 11.15. Tenhle „Pařížák“ jezdil až do počátku devadesátých let dvacátého století a pak jaksi zmizel v propadlišti železničních dějin, takže o Nezvalových *vagons-lits* si dnes můžeme nechat jenom zdát. Vlak dnes nahradily autobusy, ale ruku na srdce, romantiku dýchavičných lokomotiv a snopy jisker, letících tmou, tyhle neosobní *cars* nahradit nedokážou. A autobusové nádraží na bulváru generála Gallieniho nemá ani zdaleka atmosféru Východního nádraží, kde měly rychlíky vypravené z Prahy konečnou stanici. Pak stačilo vyjít z nádražní budovy a člověk se mohl pěšky - uf uf - dostat po Štrasburském bulváru do samého srdce Paříže.

Zbývá tedy letadlo. Když si dnes čteme z průvodce z roku 1927, jako bychom zavítali do jiného světa: „Dopravu cestujících a zavazadel na vzduchové linii Praha-Paříž a zpět obstarává *Compagnie internationale de navigation aérienne*. Cesta přes Německo se zastávkou ve Strasbourgu trvá asi šest hodin a její cena rovná se přibližně výši I. třídy rychlovlaku.“ Dnes se dostanete z Prahy do Paříže za půldruhé

hodiny čistého letu. Jenomže „aeroplány“ už dávno nelétají z kbelského letiště, letenky poněkud podražily a cesta sama jistě postrádá kouzlo a dobrodružství prvních vzduchoplavců. Naditý boeing vás „vyplivne“ na letišti Charlese de Gaulla. Antoine de Saint-Exupéry tu už sice dávno nesesává za kniplem svého dvouplošníku, zato vás čeká další labyrint a babylon dohromady.

Ale ať už cestujete autem, vlakem, autobusem nebo letadlem, stejně se nakonec ocitnete v metru. Pařížské podzemí je provrtané jako ementál a některé stanice, jako například Châtelet, připomínají včelí úl. Ale pařížské metro už má přece jen kouzlo města, jehož atmosféra, budete-li pozorní a budete-li jen trochu chtít, je neopakovatelná. Když devatenáctiletý Léo Malet přijel poprvé do Paříže, André Colomer – o obou bude ještě řeč – mu řekl: „Ty jsi přijel metrem? Je to prima, vid’? Za devět sous můžeš objet Paříž třeba stokrát, když budeš chtít. Neuvidíš sice nic, ale zato můžeš snít.“ Dnes je cesta poněkud dražší, ale snít se tam dá i tak. Nevěříte? Tak zkuste zaparkovat auto někde u Porte de Pantin, nasedněte do linky číslo pět a jeďte až na stanici na náměstí Bastily. Tam přesedněte na linku číslo jedna a pokračujte směrem na Défense. A vystupte třeba na stanici Concorde.

Jeden z východů téhle stanice, která není nijak hluboko pod povrchem, vede na chodník lemující mříže Tuilerijské zahrady. Stačí pak udělat pár kroků a Paříž vás rázem oslepní a ohluší. Nad všemi hluky a vjemy však převládá pocit úžasu. Před vámi leží město, které znáte, byť jste v něm třeba nikdy nebyli. Všechno je jaksi důvěrně známé: vztyčený ukazováček Eiffelovy věže na obzoru, vjezd na Champs-Élysées vroubený platany, za mostem Svornosti Bourbonský palác, po pravici rue Royal a na jejím konci důstojné sloupoví kostela Madelaine, přímo naproti největší pařížské náměstí s prastarým egyptským obeliskem a nádherná osa spojující starobylý Louvre s moderní čtvrtí Défense vzdálenou několik kilometrů. Kolem fontán se tlačí turisté:
„Tohle jsem už někde viděl...“

„O tom jsem slyšel. Četl...“

„Ve filmu?“

„V knize“

„Kde...?“

A prsty netrpělivě listují v průvodcích, kterých dnes světová nakladatelství a cestovní agentury chrlí po stovkách. Najdete v nich kde co. Jak se nejlépe dostat z náměstí Concorde na Montmartre, kam zajít na večeri a kde se lacino ubytovat, v kolik začínají hrát divadla a kolik stojí vstupné do Folies-Bergère a...

Jenomže já (a věřím tomu, že i vy) jsem listoval v jiných knihách. Jejich autoři sice turistické průvodce nikdy nepsali, a přesto mě dokázali po tomto „městě světel“ provést naprosto dokonale. A že jich, *mesdames et messieurs*, bylo požehnaně! Tak za prvé pan Alexandre Dumas. Vidím ho, jak kráčí ulicí Saint-Honoré a šosy jeho kabátu za ním vlají jako středověké praporce. On to byl sice mystifikátor a kujón nad kujóny, ale byl to právě Dumas, kdo naše dětství jako první provedl po ulicích Hrobníků či U starého holubníku a s kým jsme nedočkavě čekávali v královských předpokojích Louvru. A za Dumasem kráčí řada dalších výjimečných průvodců. Je mezi nimi i Victor Hugo, po jehož boku poznáváme Jeana Valjeana, je tu i Balzac nebo Zola. Eugèn Sue nese v podpaží šest svazků svých Tajností pařížských a Paula Févala doprovází po pařížských ulicích jakýsi prapodivný hrbáč. Ale jsou tu i jiní. Před montmartreským Červeným mlýnem vyfukává v pařížské dlažbě rytmus dávných dob hůlčička pana Toulouse-Lautreka. Po Nábřeží mlh kráčí i Jean Gabin a v Olympii vyzpěvuje „soví mládě“ Piaf. Fantomas si tu vykračuje s Arsènem Lupinem a komisař Jules Maigret si na nábřeží Zlatníků zapaluje svou pověstnou dýmku. V kavárně Flore na Saint-Germain-des-Prés usedá ke skleničce bílého Boris Vian a vedle, U dvou mandarínů, listuje Breton jakousi knihou. Jsou tu i Češi. Alfons Mucha, Jindřich Štyrský, drobná Toyen i Josef Šíma...

Ale my si dnes za průvodce zvolíme někoho mnohem originálnějšího. Má podivné jméno - Nestor Burma. Nosí klobouk, jemuž se - jsme přece v Paříži - říká *chapeau melon*, brýle s kulatými obroučkami, kouří dýmku a je tak trochu anarchista. Je velký? Malý? Kulaťoučký? Od všeho trochu. Ve své *carte d'identité* má jako povolání zapsáno: soukromý detektiv. Není to ovšem detektiv podle Simenona, a pokud někoho připomíná, pak je to spíš Chandlerův Phil Marlow než komisař Maigret. A jestliže se vypravíme hledat jeho kancelář, a to do ulice Petit-Champs, jež se nachází nedaleko Louvru, pak to stejně bude jen fikce.

Duchovním otcem našeho hrdiny byl jistý Léo Malet, zpěvák z nepříliš seriózního kabaretu U vzteklé krávy na náměstí Constantina Pecqueura na Montmartru, *clochard* z donucení a surrealista z přesvědčení, občasný básník a především velmi slušný autor detektivek. Přátelil se s Bretonem i s Dalím, toulal se po literárních kavárnách, navštěvoval anarchistické kruhy, stýkal se se svobodnými zednáři a koketoval, podobně jako všichni francouzští intelektuálové té doby, s komunistickou levicí.

Narodil se sice v jihofrancouzském Montpellier, ale Paříž se mu stala nejen domovem, ale i osudem. Do hlavního města přijel 1. prosince 1925. Byl „ledový večer, padala mlha a trochu sněžilo, aby byl obraz dokonalý“. Ubytoval se nejprve u přítele, novináře a příležitostného anarchisty Andrého Colomera v rue Charenton 259 ve 12. obvodu, pak bydlel v rue Tolbiac v sousedním, 13. obvodu. Chvilí bydlel spolu s básníkem Jacquesem Prévertem ve vile Duthy v rue Didot ve 14. obvodu a po válce se přestěhoval do Périho ulice v 8. obvodu. Tyhle adresy nezapomeňte, všechny se totiž později objeví v jeho románech.

Nápad psát detektivky, které se budou odehrávat na pozadí Paříže, nebo chcete-li, v pařížské „dekoraci“, se zrodil někdy na počátku padesátých let. „Každý čtvrtek jsem se se svým desetiletým synem vydával na toulky po Paříži. Jezdili jsme autobusem až k Orleánské bráně a odtamtud jsme chodívali pěšky. Většinou jsme se potulovali

kolem Zimního velodromu a při pohledu na Paříž, který se nám z těch míst otvíral – bylo vidět metro, vyjíždějící na viaduktu v Passy z podzemí, Seina i Eiffelova věž –, jsem si říkal, jaká je to nádhera. A tam mě poprvé napadlo napsat sérii detektivek, z nichž každá by se odehrávala v jiném pařížském obvodu, jehož administrativní hranice by děj nesměl překročit.“

Pak už to šlo rychle. Hlavním hrdinou se stalo docela přirozeně soukromé „očko“ Nestor Burma, jenž vystupoval už v první detektivce s názvem Nádražní ulice 129, kterou Malet vydal po svém návratu z německého zajateckého tábora v roce 1943. Detektivovo podivné jméno vzniklo díky těžko přeložitelné slovní hříčce. Když Malet četl francouzský překlad prvního dílu Dobrodružství doktora Fu Manču, narazil na tuhle scénu: Jistý doktor Petrie pracuje ve své pracovně na londýnském předměstí, zahaleném do typické anglické mlhy. Náhle u dveří zazvoní zvonek. Doktor jde otevřít. U dveří stojí muž v klobouku naraženém na uši a zahalený v převlečnicku: „Smith!“ vykřikne Petrie. „Nayland Smith z Burmy!“ „Všechno vlastně vzniklo z omylu překladatele,“ vzpomínal Malet později. „Místo aby napsal Nayland Smith z Birmanie (to je francouzská verze názvu asijského státu Barmy, aby bylo jasno mně i českým čtenářům), zachoval anglický tvar Burma. Fascinovala mě zvukomalebnost těch slov: Nayland Smith z Burmy!“

Ale na genezi detektivova jména vůbec nezáleží. Hlavní hrdinkou Maletových knih je totiž Paříž. Paříž se svými uličkami a zákoutími, Paříž se svým magickým tajemstvím, jež obestírá každou čtvrt, Paříž průchodů, dvorků a zahrádek, Paříž květinárek, kamelotů, dělníků ze Citroënky a pouličních prodavačů, Paříž flašinetů, harmonik a kabaretů, Paříž komínů a střešch, pod nimiž se denně odehrává nespočet příběhů. Každá Maletova kniha – a od prosince roku 1954 do února roku 1959 jich napsal patnáct – se skutečně odehrává v jednom z pařížských obvodů, *arrondissementů*, jak se jim tu říká. Každý příběh zachovává atmosféru čtvrti i lidského panoptika,

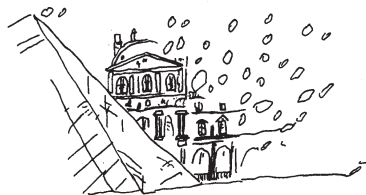
keré ji obývá. Ne náhodou nazval autorův literární agent Maurice Renault tuto sérii Nové tajnosti pařížské. Tajnosti, za jejichž rozluštěním se brzy vydali okouzlení čtenáři po milionech. Maletova Paříž, Paříž Nestora Burmy oživila cosi, co v tomhle městě dřímá po staletí. Říkejme tomu třeba *génius loci*.

K prvnímu rozdělení Paříže na administrativní obvody došlo během Velké francouzské revoluce. Nařízením konventu ze dne 11. října 1795 byla Paříž rozdělena na dvanáct obvodů. O pětadesát let později došlo k dalším změnám. Rozrůstající se město bylo tentokrát rozděleno na dvacet obvodů, jejichž hranice zůstaly dodnes víceméně stejné. Číslování jednotlivých obvodů bývá přirovnáváno ke spirále šnečí ulity, která se roztáčí od prvního obvodu, tedy od Louvru, směrem doprava. Každý *arrondissement* se skládá ze čtyř *quartiers*, jež si většinou uchovaly historické názvy. Malet své příběhy zasadil do patnácti z nich. Pět z nich vynechal (VII., XI., XVIII.–XX.). „Ne všechny čtvrti mi přirostly k srdci,“ přiznal se v jednom z mála novinových rozhovorů, které kdy poskytl. I tak je to ovšem úctyhodné dílo a kartografie Paříže tak získala vskutku originální doplněk.

Léo Malet zemřel v roce 1996 ve svém venkovském domě ve vesničce Chatillon-sous-Bagneux, ležící poblíž Paříže. A tak se ho nemůžeme zeptat – až budeme nedočkavě přešlapovat na náměstí Concorde a hledat průvodce – jestli by nás po Paříži neprovedl právě on. Jestli by nám ji neukázal po svém. A jestli by nám nepůjčil detektiva Nestora Burmu, abychom mu mohli klást zvědavé otázky.

A já myslím, že by to dovolil. Že by ho to potěšilo. A že by šel dokonce s námi. Narazil by si jen klobouk do čela a zapálil dýmku, aby vypadal stylově.

Tak tedy pojďme. Poodhrňme oponu, za níž se skrývají naše Nové tajnosti pařížské.

I. OBVOD - LOUVRE

(Saint-Germain-l'Auxerrois; Halles; Palais-Royal; Place Vendôme)

Pokud si Léo Malet zvolil pro název své první knihy podobenství zapadajícího slunce za Louvrem, pak vezme, že ve chvíli, kdy sem přicházíme my, nemělo slunce ještě za čím zapadat, leda snad za vinicemi a poli, které se táhly od břehu Seiny až nahoru na jediný vyšší kopec v širokém dalekém okolí - až mnohem později se mu začne říkat Montmartre. Městská zástavba se houfuje především na ostrově Cité kolem základů nového kostela, který bude z vůle zbožných Pařížanů zasvěcen Panně Marii, a kolem skromné stavby královského hradu, jenž své úpatí máčí v řece. Po nějaké regulaci tu samozřejmě není ani památky a Seina si tu tvrdohlavě dělá co chce, takže o nějaké ty záplavy tu nikdy není nouze.

Seina vůbec městu diktuje svou vůli. Při posledním zalednění evropského kontinentu poklesly hladiny moří a Seina si v místech, kde se později usadí první kočovné kmeny, vyhloubila mnohem užší koryto. Rozlila se však do dvou ramen. To první korespondovalo přibližně s dnešním tokem Seiny, druhé se obrátilo severněji, obešlo pahorky, na nichž ve středověku vzniknou vesnice Belleville (někdejší Poitronville),

Montmartre a Chaillot, pokračovalo přibližně v místech, kudy dnes teče Svatomartin-
ský kanál, a spojilo se s prvním ramenem tam, kde v současnosti stojí most Alma.
Ještě o mnohá staletí později se o tomto ramenu budou vyprávět legendy a díky
podzemní řece Grande-Batelière vstoupí do pařížských pověstí. Mezi oběma rameny se
nacházel obrovský močál, z něhož vystupovalo jen pár ostrůvků. A právě na nich se
zrodil život.

Když sem někdy ve třetím století před naším letopočtem dorazil předvoj kmene
Parisiů, měli obyvatelé „pařížské“ kotliny své první krůčky už dávno za sebou. První
člověk sem ze střední Evropy dorazil už někdy v pátém tisíciletí před naším
letopočtem, o čemž Parisiové samozřejmě neměli ani potuchy; jisté však bylo, že místo
na ostrově uprostřed řeky je pro ně z mnoha hledisek nesmírně strategické. Řeka jim
poskytovala dostatek potravy, sloužila jako ideální komunikace a navíc představovala
přirozenou ochranu proti eventuálnímu nepříteli.

Kde se Parisiové vzali a proč svou vesnici nazvali Lutécie, je záhadou. Že to byli
Keltové, je pravděpodobné. Že název jejich kmene pocházel z keltského slova *Quar-Isii*
a že to souviselo s uctíváním bohyně Isis, je už více či méně domněnka. Proč se ovšem
jejich *oppidum* jmenovalo Lutécie - víme o ní od Gaia Julia Caesara - a proč se později
přejmenovalo na Paříž, je záhadou, jejíž rozřešení ještě čeká na nějaký bystrý mozek
typu Nestora Burmy. O existenci tohoto *oppida* víme sice od helénských zeměpisců
Strabona a Ptolemaia, název ovšem varíroval od tvaru *Lucotecia* přes *Loucotocium* až
po *Leucotecium*. Názory na jeho původ se různí. Mohl vzniknout z keltského slova
luco-lugo, označujícího bažinu či močál, což by nebylo daleko od věci, uvažíme-li, jak
břehy Seiny a zejména její pravý břeh tehdy vypadal. Tomu odpovídá i latinské slovo
lutum - bláto. Mnohem romantičtější je legenda, jíž se věřilo ještě v 15. století a podle
které Paříž založil Hektorův syn Frankon, který sem prý „dorazil z Tróje přes Uhry
a že se tak stalo v době krále Davida“. A aby toho zmatku nebylo málo, jistý Jehan

Vitorb přišel dokonce s teorií, že Paříž vděčí za své pozdější jméno muži jménem Paris, jenž byl synem samotného Romula. Daleko nejkrásnější verzi o založení zdejšího *oppida* však vymyslel lišák Rabelais, jenž ve svém Gargantuovi vyslovil teorii skutečně hodnou pověsti budoucí Paříže: podle jeho varianty vzniklo slovo Lutécie z řeckého slova *leucece*, označujícího prý bělost ženských stehien!

Ale vraťme se na úplný začátek naší kapitoly. Píše se rok 1180 a v královském paláci na ostrově Cité se právě ubytoval nový král. Na svou dobu je to král moderní, trpělivý a organizačně schopný. Jmenuje se Filip August, tohoto jména druhý, sedmý z rodu Kapetovců. Jak píše Maurois, „tento energický, ruměný, statný a zdravý venkovan s rozčezenými vlasy, prudký, sobecký i rozumný zároveň, je pravým opakem feudálního krále. Jeho ideálem není rytíř, nýbrž trpělivý a prohnáný politik.“ Je povolán, aby posílil královskou moc a vybudoval nový feudální systém, založený na principech, které budou nápadně připomínat moderní státní správu. Zatím ještě neví, že v dějinách Paříže se sehraje podobně významnou roli jako Karel IV. v dějinách Prahy. Je mu patnáct a před sebou má třiačtyřicet let úspěšné vlády.

Město, které se rozkládá v okolí královského paláce už dávno není *oppidum* nějakého bezvýznamného keltského kmene. Někdy kolem roku 300 našeho letopočtu se z Lutécie kdoví proč stala Paříž. O dvě stě let později si ho merovejský král Chlodvík zvolil za hlavní město nově vznikající říše. Pak následovalo ještě osmnáct nejrozumnějších králů a králičků z rodu Merovejců a dalších sedmáct panovníků z rodu Karlovců. Ne každému Paříž učarovala, ne každý v ní trvale pobýval. Ale město se nezávisle na nich nepřestalo rozrůstat. Vznikla první opatství, první ulice. A pokud tu v roce 1290 bylo už kolem tří set ulic, o sto let předtím jich mohla být tak polovina. Žilo v nich kolem třiceti tisíc lidí. A ty bylo nutno živit a šatit. Těm bylo nutno vládnout. A ochraňovat je.